QVÆSTIO MEDICA

CARDINALITIIS DISPUTATIONIBUS

mane diſcutienda in Scholis Medicorum
die Jovis 27. Martii.

M. ÆGIDIO LE BEL Sereniſſimæ Aurelianenſium Duciſſæ Medico primario, Præſide.

An ab animi pathematis ſanitas deterior?

I.

TOTUS homo ubique paſſio eſt; omni ejus parti, licet non omnibus ex æquo, obvia; cunctis impertita animalibus exquiſito ſenſu & motu, imò impotentior acutiori ratione præditis, ad mali fugam, bonique ſtudium. Sua idcirco cuique eſt animanti mirabilis partium compages, brutis quibuſdam non minus ſtupenda quàm homini; cuique à parentibus cum ſemine traduces animi; cuique par corporis & animi per ſpiritus vinculum; ſenſuum & rationis idem nexus; ſors eadem necis & vitæ: nullumque non intelligit ſapitque animal; interdum minus homine fallitur & inſanit bellua, cui ſi deſit ſermo, quidni organi culpâ: illi demas immortalitatem animæ (cujus cœleſtis origo) ſacris ſancitam paginis, à quibus recedere nefas & piaculum, nihil eſt aut parum diſcriminis hominem inter & belluam: in utroque motus à muſculis, ſenſus à nervis, quos edunt corpuſcula ſpirituum nomine inſignita; qui dum aliter atque aliter ab objectis excitantur, excubiis aut internunciis ſimiles, alias atque alias rerum renunciant ſenſationes; aut placidas, undè gaudium; aut graves, undè dolor. Quorſum? hic ficulneæ rerum ſpecies à veteribus malè excogitatæ: reportatum cerebro talem aut talem motum accuratè per-

pendit animal, volutatque animo; si jucundum, lœtatur & colit; si molestum, contristatur & fugit; si volupe, admovet corpus ut insectetur; si triste, removet ut aspernetur & declinet: illincque pro diversis objectorum motibus, quibus foris intrò, intùs foràs concitantur spiritus, varii suscitantur affectus. Cave tamen credas, machinæ instar nihil ex se molientis, impelli animal; non adigunt objecta, sed pelliciunt; movent, nec necessariò promovent; putato potiùs judicem æqui bonique consulturum; sic quod uni ingratum, alteri gratissimum; quod uni odio est, alteri amori. Si efflagitas quid & undè passio; in promptu responsio; motus est & quidem valens appetitus sensientis seu rationalis ex apprehensione boni & mali cum insigni cùm corporis tùm animi mutatione non naturali. Hinc nemini data perfecta sanitas & sapientia, quia nulli ἀπάθεια, ne quidem Stoica, quæ cachinnis digna æquè impossibilis ac inutilis. Cupiditatem in jecore, θυμῶσιν in corde, appetitionem brutis communem in cerebro, cupediam in ventriculo, & in testibus libidinem, tanquam in propriis constitutas peculiariter sedibus, tibi suadeas vera figmenta; passim sparguntur & ipsæ: irascitur non nunquam caput, & temulenter aut luxuriosè concupiscit, pacato corde, languido hepate, & funeratâ venere; adultera mens est illibato corpore; & crudeliora voluit facinora puris integrisque manibus.

I I.

UT corpori, sic animo nec parcunt morbi nec Parcæ; illo pœnè illœso, hic irâ furit, timore stupet, verecundiâ cespitat, amore insanit, mœstitiâ languet, ambitione delirat, odio vesanit, zelotipiâ bacchatur, cunctarumque affectionum communione, & cognatione frangitur, & esse desinit: quarum exasperatio, ægritudinis nomine apprimè donata, natalium & ἰδιοσυγκρασίας est soboles; undè gaudere debent; si qui sunt benè nati ἀπαθεῖς, raræ aves in terris, diique potiùs quàm homines: trahit sua quemque voluptas etiam nolentem; & quempiam fugat malum etiam volentem. Quò exquisitiori sensu ditescunt animalia, eò perturbationibus magis exardescunt, quas ipsa effrœnatiùs exasperat vegetior ratio: hinc nullus est in homine ingenioso modus; rustici urbanis, urbani aulicis temperatiores; delirantes & stupidi nihil persentiscunt. Quid ergo prosunt ho-

mini mens, animus, ingenium, quæ idem ſonant, brutiſque communia; ſi innumeras alias quàm à natura datas calamitates ſuâ culpâ ſibi aſciſcat: nudus collachrymanſque conſcendit terram, omnibus animi affectionibus nullâ curabilibus arte irretitus: in pueritia meticuloſus, in pubertate verecundus, in adoleſcentia libidinoſus, in juventute ambitioſus, in conſtanti ætate negotioſus, in ſenectute avarus. Ab incunabulis, dum ſugit cum lacte pravos fatuæ nutricis mores, ſeu affectiones, vagitibus divexatur: à pubere artibus, negotiis, ſtudiis, vel armis, aut ſtudioſè, aut odioſè captus, diſcruciatur; & alios diſtorquere diſcit: tandem velit nolit, ut vivat, ut diteſcat, vigilet, ſudetque neceſſum eſt. Huc illum adegit natura, redegitque fortuna, ut citra ſudorem & laborem fame vel paupertate pereat. Jam curæ palàm emergunt infauſti hujus ominis avertendi gratiâ, nullaque non prodit malorum menſura. Hunc furor Martis concitat inanis gloriolæ cupidum: illum ſcindit auri ſacra ſitibundaque fames: nonnullum angit inexplebilis dominandi cupido: in foro lites rodunt verba vendentem rabulam: exercent rura colonos ultrà ſudorem: in ædibus anxietates inauſpicati connubii premunt: purpuratos juſtitia terris exul torquet ſibi conſcios: dilaniantur dum præcipites ruunt aulici, vanâ & tœdioſâ gratiarum expectatione decepti: mercatorum aviditatem deludit aviditas: lacerat dum fallit aleatorem imò & veteratorem ſpes incerta lucri, alienique cupida boni: regeſque gemunt ſub pondere regni: fortunamque ſui cuique mores & paſſiones parant. Næ tu ergo quæſieris, quam mihi quam tibi ſortem natura dederit; expende animi perturbationes, in quas mens inclinata recumbit, quarumque impetus cuncta miniſtrat mala: affectibus agimur; nec ſolicitæ poſſunt curæ mutare ratos animi motus; quidquid patitur mortale genus; quidquid facimus, venit ex illis; primuſque dies dedit extremum.

I I I.

UT ætatibus, ſic ſexui, regionibus, locis, temporibus, tempeſtatibus, conditionibuſque ſuæ ſunt propriæ & peculiariter connexæ animi commotiones; cogitationum, opinionumque hominis authores: (primus in orbe deos fecit timor;) conſiliorum ejus regulæ: (video meliora proboque deteriora ſequor, fatur Medea:) actionumque leges: (eſt pro ratione volun-

tas, & sunt pro voluntate animi affectus:) qui ita in humanam veniunt carnificinam, & sanitatis detrimentum, ut tunc sui tantum juris videatur animus, cum sui non est compos. Fœminas viris ad eos propensiùs proclives, sustulit gaudium; homines interimit mœror; utrosque è medio tollit metus: fœminis, quibus pulchritudo, unica cura; amor, unica solicitudo; libido, unicum opus; pro naturali dote, vitrea fragilitas, & in levitate constantia; fastus inest, sequiturque superbia formam; nec mora nec requies contemptæ injuriâ formæ. Viros sœvus honos jugulum ostentare adigit: virorum renovat per damna famem exlex & ingeniosa gula lagenas inter & compotationes: urit utriusque miserum ambitio pectus, quâ jura pudorque, nec conjugii sacrata fides arcent fœminas, & quæ viros cogit vestibulis foribusque potentum excubare, & sanitatis dispendio commercia poscere honorum. Nec mirum si vita brevis, quibus est plena curis, hoc est animi perturbationibus; quibus, inquam, cassa fides, ut Pœnis, hodiè non firmior Anglis; inexplebilis avaritia, ut Arabibus, Hollandis nunc familiaris; innata temulentia, ut Thracibus, ad septemtrionales incolas hoc tempore delapsa; vanitas immoderata, ut Græcis, Hispanis impræsentiarùm intima; indefessa luxuria & mollities, ut Leontinis, quibus tota post modùm obruta fuit Italia; solicitaque ambitio, & præceps lubricusque bellandi cupido, ut olim Romanis, ad Gallos hoc sœculo devoluta. Quid plura? omnis regio, omnis civitas, omnisque populus variis scatet cupiditatibus, affectionibusque, quarum pro temporum vicissitudine novo immergitur æstu; sic postridiè Roma jugulat, quem pridiè suspiciebat & deperibat Cæsarem: sic vere animantium natura libidinis œstro percita, friget hyeme: sic dives fastu, jactatione miles, perjurio leno, adulatione aulicus, loquacitate sophista, fucatâ pietate hypocrita, larvato pudore impudens, personatâ pudicitiâ mœcha, ementitâ emptâque nobilitate plebeius, & quisque tandem suo torquetur genio & accismo, cruciantque leves animum & corpora causæ, & quocumque aspicias nihil est nisi mentis imago perturbatæ.

IV.

NATURA, nulli animanti noverca; brutis pro magistrâ, arte, lege, & medicinâ, errat rarenter; sæpiculè aber-

rat in homine: quòd hanc ducem non insequatur, sed insidiosæ pareat rationi. Hinc undecumque huic patet amplissima calamitatum seges, quas me herculè à se amoveret, si hanc benè monentem auscultaret; sic innocens brutis edacitas, hominum plus jugulat gula quàm gladius: sic Hirco libido, Delphino lascivia, Passeri salacitas, Sui bulimia non officiunt, hominèmque interimunt: qui virtutis & vitii, eruditionis & inscitiæ, paupertatis & divitiarum, iniquitatis & justitiæ, necis denique & vitæ indesinenter jactatur certaminibus: quem, inquam, devorat tœdium, spes vana rodit, absumit mœstitia, conficit livor, solicitant confunduntque opiniones, terrent jura legesque, fortuna torquet, cruciat fati pavor, atque exest anxius angor, ignota ferè nec infensa belluis pathemata: O ter quaterque beatas felicesque animantes, quas affectionum harumce cura aut parum aut nullatenus angit: & quæ dum hominis insunt animo gehennæ, ejus corpori insident tormenta; susque deque, horsumque vorsum spiritùs exagitant, aut eorum remorantur impetum; sanguinis motum plus æquò festinant, ejusque dant vitio substantiam; calorem nativum præter naturalem certumque modum accendunt; corporis œconomiam & temperiem invertunt, omnemque morborum lernam invehunt. Hos vincire & vincere Dæmones educatos ne tentes; labor est improbus, & humanæ supra fortis opus: deorum est, motos animi componere fluctus; absit ut dicam heroum, videlicet Alexandri, unus cui non sufficit orbis, quique ardet, æstuat, furitque alterius mundi victoriâ, & de quo etiam indomito actum est ad Bacchi Venerisque conspectum. Nec tuis confidas virtutibus, quæ affectibus haud sunt immunes: imò sua cuique affectioni debetur virtus, ambitioni magnanimitas, vanitati sapientia, utrisque sæpè sæpius pietas, contumaxque religionis zelus, iræ fortitudo, metui castitas, philautiæ temperantia, verecundiæ modestia; ne quid dicam præterea: ipsamet virtus eximiæ temperiei proles, affectio est, quæ noctes atque dies animum intimasque penitus medullas gloriæ vorat stimulis; undè ut gaudii luctus, sic sapientiæ stultitia, pariterque virtutis vitium occupat extrema. Hoc in vasto perturbationum gurgite, tantis pertœso ærumnis superest homini naufrago lœtitia, sola salutaris affectio, dum ponat modum lœtis; capitale enim fuit quibusdam nimium titillari. Cedat ergo luctus atrox gaudio; dum

fata ſinunt, vivat hilaris & exultet. Vis benè valere, ſanari, beari, lœteris: vis diu & dulcè vitam degere, curas tolle graves; & iraſci crede fatale, unà & contriſtari: voluptati & lœtitiæ indulgeas; dummodo ne quid nimis; carpe diem; Heracliti irride planctus; ſit denique tibi pro omni affectione, ſapientiâ, & medicinâ gaudium, & ſi lubeat Democriticum.

V.

CADUCA valetudo, ſuſpectaque hominis ſanitas, cujus impatiens ſui æger eſt animus: ſœviunt in corpus alternæ paſſionum vices; & excepto gaudio, vel leviſſimus earum motus officit, afficit impetus, inficit exceſſus, altaſque agunt morborum radices. Quid? ſœva Cupido tragœdiarum non movet in corpore ac in animo, dum morborum ut malorum ſcatet iliade; eſt flamma medullas, & ſecum ſerpit in viſcera vulnus: furente amore huc & illuc feruntur & proſiliunt ſpiritus; pulſus inæqualiter ſpe metuque inæqualis, amatorius nuncupatus; per venas meat viſceribus ignis merſus; qui ſanguinem tenuat, ultrò calfacit, comburitque; quo æſtu tacito torrentur humores: hinc fœdat amantes pallidus color; nec ſomni faciles; adducitque cutem macies; languet ciborum appetentia; depravatur concoctio; hyſterica ſœviunt ſymptomata; & infamis libidinis ſcenam adornat periclitata medullitùs Syphilis, nullis radicitùs medicabilis herbis. Irâ venæ tument, genæ rubent aut pallent quod pejus, ſcintillant oculi; quæ tegitur nocentior, furit feritque effrœnis, mentem ſubigit, amovetque; exurit calorem nativum, aut diſſipat; bilis, quæ exæſtuat irâ, maximus proventus; pulſus citatior, febres diariæ & tertianæ frequentes, putridæ quoque non rarò invaleſcunt. Dum mens formidine preſſa, obſtupet; rigent comæ, & vox faucibus hœret; frigidus ſudor occupat artus; oſſa quatit horror; vires effœtæ exolvuntur; pedibus tamen timor addidit alas; derepentè caneſcunt expavidi; terrore concidunt mœticuloſi; vitamque ſæpè cum morte commutant; quid pejus Epilepſiâ, ullâ fere ineluctabilis arte, quam pueris nec rarò ætate provectioribus invehunt terriculamenta. Triſtitia, humanæ vitæ venenum, pedetentim corpus conficit; calore nativo ad proprios lares refugo, cor comprimitur; hinc fugit ore color; lenteſcit arteriæ motus; ſpirituum, cruoris & humorum commeatus intercipitur; hinc frequentes

febres, præſertim quartanæ, Icterus, Cacochymia, uteri Phlegmone, Strangulatus, Abſceſſus, Schirrus, Ulcus, Carcinoma, Cancer, Melancolia, Lycantropia, Epilepſia. Odio torquetur pectus, divellitur ſtomachus, edulia putrent, corrupta evomuntur, pulſus minor, celer, & inæqualis, ructus nidorulentus, nauſea, vomitus. Fallit unumquemque credula ſpes, deſiderii aſſecla; cujus deſultorio motu ſaliunt ſpiritus, huc & illuc ruunt velociùs; citatior ſanguinis motus, efferveſcit ejus ſubſtantia, fitque nequam, & alendis partibus impar; undè Lipothymiæ, Syncopes, Rhumatiſmi. Qui? ergo fieri poteſt ut rectè valeat & ſanitate fruetur amore incenſus, metu perculſus, ſpe inquietus, mœſtitiâ feſſus, odio turbatus, percitus irâ, livore tortus; ſanitas abeſt turgida morbis; nebula mens eſt vinctaque frenis, hæc ubi regnant.

Ergo ab animi pathematis ſanitas deterior.

Aſſerebat Pariſiis GUYDO-ERASMUS EMMEREZ, Pariſinus Baccalaureus Medicus, A. R. S. H. 1681.

PARISIIS,

Apud Franciſcum Muguet, Regis & Facultatis Medicinæ Typographum.